

HELSINGIN YLIOPISTO
HELSINGFORS UNIVERSITET
UNIVERSITY OF HELSINKI

Säätiön Hallitus
Helsingin Sanomain Säätiö
PL 35
00089 Sanoma

Loppuraportti Helsingin Sanomain Säätiölle:

Venäjä Suomen mediassa 2009-2011

Tutkimushankkeen johtaja: *Professori Hannu Nieminen*

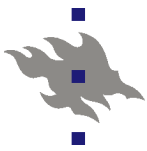
Vastuulliset tutkijat: *FT Markku Kangaspuro, YTT Pentti Raittila sekä KTM, YTM Lotta Lounasmeri*

Viestinnän tutkimuskeskus
Viestintä, Sosiaalitieteiden laitos
Valtiotieteellinen tiedekunta

Forskningsinstitutet för kommunikation
Kommunikationslära
Statsvetenskapliga fakulteten

PL 54 (Unioninkatu 37), 00014 Helsingin yliopisto
Puhelin (09) 191 23752, faksi (09) 191 24849
<http://www.helsinki.fi/crc/>

PB 54 (Unionsgatan 37) 4, FIN-00014 Helsingfors universitet
Telefon +358 9 191 23752, fax +358 9 191 24849

Tutkimushankkeen kuvaus

Hankkeen tavoitteena oli kartoittaa monipuolisesti millaista kuvaa Venäjästä ja venäläisistä suomalaisen media välittää. Aihetta tarkasteltiin paitsi median sisältöjen, myös journalististen käytäntöjen, poliittisen ja julkisen keskustelun kulttuurin sekä kansalaisten tasoilla. Tulokset antavat aineksia sekä median ulkomaan että kotimaan uutistoiminnan kehittämiseksi. Hanke toteutettiin 1.10.2009 – 3.11.2011 välisenä aikana. Hankkeen johtajana toimi professori Hannu Nieminen ja vastuullisina tutkijoina olivat FT Markku Kangaspuro, YTT Pentti Raittila sekä KTM, YTM Lotta Lounasmeri. Lisäksi hankkeen tutkijoina toimivat Katja Koikkalainen, Jukka Pietiläinen ja Camilla Haavisto. Helsingin yliopiston Viestinnän tutkimuskeskus CRC toteutti hankkeen yhteistyössä Tampereen yliopiston Journalismin, viestinnän ja median tutkimuskeskuksen (COMET) kanssa.

Tutkimushankkeen keskeiset tulokset

Yleistajuinen kirja

Kevään ja kesän 2011 aikana työstettiin Lotta Lounasmeren toimittama kirja *Näin naapurista. Median ja kansalaisten Venäjä-kuvat*. Kirjan julkaisi Vastapaino.

Kirja on jaettu temaattisesti kolmeen osaan, joista ensimmäinen »Venäjä tänään ja Neuvostoliitto eilen» tarkastelee Venäjä-kuvaa ennen ja nyt journalismin ja kansalaiskeskustelun näkökulmasta. Kuinka käsityksiä Venäjästä rakennetaan journalismissa tai kansalaispuheessa? Uutisointia tarkastellaan neljän suuren teeman kautta, joita ovat Neuvostoliitto/ Venäjän asema kansainvälisessä yhteisössä, maiden kahdenväliset suhteet, demokratia ja kansalaisvapaudet sekä arki ja kulttuuri. Neuvostoliiton aikana korostui journalismin rooli liturgisena, virallista totuutta naapurista tuottavana, eivätkä demokratian ja arjen kysymykset päässeet julkiselle esityslistalle. Kun media ei tarjonnut omia aiheitaan Neuvostoliitosta ja esitetty kuva oli monoliittinen, olivat kansalaistenkin näkemykset melko yksioikoisia ja suoraviivaisia. Samaan aikaan kuvaan liittyi tietynlainen dualismi, kun arkipuhe Neuvostoliitosta oli selkeässä kontrastissa virallisen puheen kanssa. Tämä dualismi ei ole täysin kadonnut vielääkään, kun eliitin ja kansan puhetavat Venäjästä erkanevat usein toisistaan. Kuitenkin uutisointi nyky-Venäjänsä aikana on saanut uudenlaisia, nykyisyydestä sekä Suomen ja Venäjän välisestä tiivistyneestä arkisesta yhteydenpidosta nousevia ulottuvuuksia, mikä näkyy myös monipuolistuneessa kansalaiskeskustelussa. Journalismin roolia suomalaisen Venäjä-kuvan tuottamisessa voidaan pitää tärkeänä. Empiirisenä aineistona osion artikkeleissa on käytetty valtakunnallisia, maakunnallisia, paikallis- ja puoluelehtiä, päätoimittajahaastatteluja sekä verkkokeskusteluja. Kansalaisten näkemyksiä kartoittavassa artikkelissa aineistoina on käytetty vuosina 1988 ja 2010 tehtyjä kansalaiskyselyjä ja -haastatteluja.

Kirjan toisessa osassa »Erytistapauksia: venäläisyyttä ja Venäjää eri näkökulmista» Venäjä-kuvaa tarkastellaan tapaustutkimusten kautta esitellen kolme näkökulmaa siihen, miten Venäjää koskeva journalismi ja kansalaiskeskustelu on monipuolistunut. Ensinnäkin Venäjä on edelleen yksi suomalaisen ulkomaan uutisoinnin keskeisistä maista. Samaan aikaan se edustaa muiden tärkeiden uutismaiden joukossa usein toisenlaista ja vierasta. Kulttuurisia

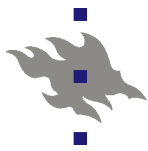
yhtäläisyyksiä Suomeen ja suomalaisiin löytyisi paljonkin, mutta näitä ei journalismi välttämättä korosta. Toisekseen, nykyisin Venäjään liittyvissä kysymyksissä korostuvat talouden näkökulmat. Suomen suurimpana kauppakumppanina ja suomalaisyritysten suurena lähimarkkina-alueena Venäjä on tärkeä aihe talousjournalismille – näin ainakin luulisi. Lopuksi käsitellään venäläisiä maahanmuuttajia ja heidän integroitumisensa suomalaiseen yhteiskuntaan. Erityisryhmänä tarkastellaan Suomessa työskenteleviä lääkäreitä. Artikkeleiden aineistona on käytetty sanoma-, talous- ja ammattilehtiä, verkkokeskusteluja sekä päällikkötoimittajahaastatteluita.

Kirjan kolmannessa ja viimeisessä osassa »Venäjä, Venäjä ja Venäjä: pysyvä ja muuttuva naapurikuva» tarkastelunäkökulmaa Venäjään laajennetaan historialliseen ja turvallisuuspoliittiseen. Ulkopoliittikka ja idänsuhteet ovat perinteisesti edustaneet herkkää aihetta suomalaisessa julkisessa keskustelussa. Neuvostoliiton romahdus ja YYA-sopimuksen purkaminen loivat uuden poliittisen asetelman, joka käynnisti myös uuden historian tulkintojen kierroksen ennen kaikkea Neuvostoliitto-Venäjältä ja Suomen suhteesta siihen. Myös aikaisemmin vaietut kysymykset kuten Karjalan palauttaminen, suhtautuminen sotasyllisyysoikeudenkäyntiin sekä sotien jälkeisen ulkopoliittikan kyseenalaistamattomuuteen nousivat julkiseen keskusteluun. Osion artikkeleissa käsitellään Suomen ja Neuvostoliiton välisistä sodista käytyä julkista keskustelua ja historian tulkintoja sekä kansainvälisen vertailevan media-analyysin kautta Georgian ja Venäjän välisestä sodasta tehtyjä tulkintoja.

Kirjan artikkelit:

- Lotta Lounasmeri: *Lähellä, mutta niin kaukana? Suomalaisen Venäjä-kuvan äärellä*
- Sanna Ojajärvi & Sanna Valtonen: *Karhun ja kassakoneen naapurissa: journalismin ja kansalaisten venäjät*
- Lotta Lounasmeri: *Sinivalkoisin vai vaalenpunaisin silmälasein? Neuvostoliiton kuva suomalaisessa julkisuudessa Tšhekkoslovakian miehityksestä Janajevin juntaan*
- Pentti Raittila: *Venäjä kansalaismielipiteessä*
- Jukka Pietiläinen: *Venäjä ulkomaan uutisoinnin kohteena: erikoistapaus?*
- Katja Koikkalainen: *Kulta kiiltää idässä. Talousmedian Venäjäkuvan jäljillä*
- Camilla Haavisto: *Syrjäseudun pelastajia vai Hemohesskauppajia? – Venäläistaustaiset lääkärit*
- *mediassa ja verkon keskustelupalstoilla*
- Markku Kangaspuro: *Venäjä ja Suomi jatkuvassa sodassa?*
- Heikki Heikkilä & Sanna Valtonen: *Reunoiltaan jäätyneen suurvallan naapurissa – Venäjän ja Georgian konfliktin herättämät tulkinnat mediassa*

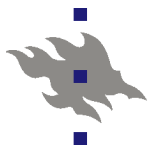
Kirja sopii oppikirjaksi kauppaja- ja yhteiskuntatieteellisille aloille, erityisesti Venäjän ja Itä-Euroopan aluetutkimuksen sekä kansainvälisen viestinnän ja mediatutkimuksen opintoihin.

Se sopii myös toimittajien ja muiden viestintäalan ammattilaisten käyttöön. Kirja julkaistiin Helsingissä Tieteiden talolla pidetyssä seminaarissa 3.11.2011.

Konferenssisiesitelmät:

- Haavisto, Camilla: *The portrayal of Russian health care workers in the Finnish media*. EastBordNet conference 2011, Remaking Borders, Catania, Sicily, Italy, 20-23.1.2011
- Haavisto, Camilla: *Toisesta työvoimaksi: Venäläislääkärit valtamediassa ja internetin keskustelupalstoilla*. Mediatutkimuksen päivät 2011, Turku, Finland, 4-5.2.2011
- Haavisto, Camilla: *Don't mess with my health Dr. Russia! Status conflicts and emotions in mediated talk*. NordMedia 2011, Akureyri, Iceland, 11-13.8.2011
- Koikkalainen Katja: *Talouslehdistön Venäjä-kuva*. Mediatutkimuksen päivät. 4.-5.2.2011, University of Turku, Turku, Finland.
- Koikkalainen, Katja: *Obraz Rossii v delovykh SMI Finlyandii*. [Image of Russia in Finnish business media.] Conference "Zhurnalistika 2010": SMI v publitshnoy sfere. 7-9 February 2011, Moscow State University, Moscow, Russia.
- Koikkalainen Katja: *Finnish view on Russian economy*. BASEES Annual Conference, 2.-4.4.2011, Fitzwilliam College, Cambridge, England.
- Lounasmeri, Lotta: *Historian suuri ja mahtava: itsesensuuri suomalaisessa julkisessa keskustelussa*. Mediatutkimuksen päivät, Turku 4.-5.2.2011
- Lounasmeri, Lotta: *Through pink or bluewhite glasses? The image of Soviet Union in the Finnish press from the end of the 1960's to the beginning of the 1990's*. NordMedia 2011, Akureyri, Iceland, 11-13.8.2011
- Pietiläinen, Jukka: *Russia in Finnish Media*. BASEES Conference, Cambridge, 2-4.4.2011.
- Pietiläinen, Jukka: *Suomalais-venäläiset mediakonfliktit 2009-2010*. Mediatutkimuksen päivät. Turku, 4-5.2.2011.
- Pietiläinen, Jukka: *Media conflicts between Finland and Russia in 2009-2010*. VIII World Congress of the International Council for Central and East European Studies (ICCEES). Stockholm, Sweden, 26-31.7.2010.
- Raittila, Pentti: *Suomalaisten Venäjä-kuva suhteessa median Venäjä-kuvaan*. Mediatutkimuksen päivät, Turku 4.-5.2.2011
- Raittila, Pentti: *Russia in Finnish media and everyday discourse* (Nordmedia, Akureyri, Islanti 11.-13.8.2011)

Artikkelit:

- Pietiläinen, Jukka: Näin syntyy skandaali venäläisittäin – ja suomalaisittain. *Media&Viestintä* 34:1 (*Journalismikritiikin vuosikirja 2011*), 127-133.

Tulevat artikkelit ja konferenssiesitelmät:

- Camilla Haavisto: Tekeillä englanninkielinen jounaaliartikkeli aiheesta vuonna 2012. Pohjana konferenssipaperi: Don't mess with my health Dr. Russia! Status conflicts and emotions in mediated talk.
- Lotta Lounasmeri: Tekeillä Nordicom Review -lehteen artikkeli työnimellä "THROUGH PINK OR BLUEWHITE GLASSES? The image of Soviet Union in the Finnish press from the end of the 1960's to the beginning of the 1990's"
- Lotta Lounasmeri: Tekeillä Media&Viestintä -lehteen artikkeli työnimellä "Yleisradion Neuvostoliitto-uutisointi läpi vuosikymmenten"
- Lotta Lounasmeri: Viestinnän tutkimuksen päivät, elokuu 2012, Jyväskylä (Yleisradion Neuvostoliitto-uutisointi läpi vuosikymmenten)
- Lotta Lounasmeri: ECREA European Communication Research Conference, lokakuu 2012, Istanbul (Self censorship as part of the Finnish political culture in the 1970s and 1980s)

Mediaesiintymiset:

- Lotta Lounasmeri: haastattelut Ruotsin tv SVT sekä Journalisti-lehti.
- Camilla Haavisto: Lääkärilehti 23/2011 vsk 66, s. 1892 – 1894, 4 sivua: Hertta Vierula, ”Kollega Golubinsky viihtyy Suomessa”.
<http://www.fimnet.fi/cl/laakarilehti/pdf/2011/SLL232011-1892.pdf>.

Lisätietoja:

Hannu Nieminen
Professori
Viestintä, Sosiaalitieteiden laitos
hannu.nieminen@helsinki.fi
p. 09 1912 4838, 040 560 5248